

SAMLAREN

TIDSKRIFT
FÖR
SVENSK LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 11

1930

UPPSALA 1931

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1931
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

NÄR SKREV TEGNÉR "DET EVIGA" ?¹

AV

ELEONORE BRUNO.

I Wallmarks *Journal för Litteraturen och Theatern* återfinnes i häftet för den 20 febr. 1810 det första trycket av Esaias Tegnér's dikt *Det Eviga*. Dikten omtrycktes sedermera i ändrad gestalt i *Smärre samlade skrifter*, som skalden själv utgav 1828. Av de i Lunds UB. förvarade trenne handskrifterna till poemet¹ överensstämmer den ena i det närmaste med det första trycket. Denna handskrift benämnes i *Ny kritisk upplaga* av Tegnér's *Samlade Skrifter* hs B, och den är icke heller den äldsta. Av en del rättelser i manuskriptet B och även av andra skäl framgår det vid en jämförelse, att ett annat manuskript, A, är äldre. Den tredje handskriften, C, är en renskrift, som legat till grund för texten i 1828 års tryck och som sålunda, då det gäller att fastställa diktens ålder, saknar intresse. Det är alltså endast hs A och B, som här komma att behandlas. Hs A återges å facs. 1 (a och b), hs B å facs. 2 (a och b).

När har nu hs A nedskrivits? Kan detta fastställas, så har man därmed en terminus ante quem för diktens tillkomst. Att poemet icke sett dagen tidigare än 1805 är tydligt på grund av dess starka Schiller-intryck.² Då det offentliggjordes den 20 febr. 1810,³ kan avfattningstiden icke sättas senare än till strax före detta datum.

¹ Tegnérhandskrifter 3.

² Jfr ALB. NILSSON, *Inl. till Tegnér's filosofiska och estetiska skrifter*, s. 62 o. f. samt FR. BÖÖK, *Esaias Tegnér*, s. 41 o. f.!

³ Med allra största sannolikhet hörde *Det Eviga* till de poem, som Tegnér sände Wallmark med brevet den 8 febr. och om vilka han yttrar: »Ett par små-

Olika åsikter angående tiden för diktens tillkomst ha emellertid gjort sig gällande. I *Jubelfestupplagan* (1883, del II, registret) sätter Elof Tegnér den till 1810. — Karl Warburg talar i *Illustrerad Svensk Litteraturhistoria* (1913) om dikten såsom författad »antagligen» 1809¹, dock utan att ange skäl. — Likaledes utan att uppge skäl för sin åsikt sätter Alb. Nilsson i *Svensk romantik* (1916) tillkomståret till »1808 eller 1809 — icke 1810, som det ofta uppgives».² Den som utförligast behandlat frågan är Fr. Böök, som i sin stora Tegnér-monografi (1917) upptager *Det Eviga* bland de revanschdikter, till vilka Tegnér inspirerades av vårt nederlag i kriget mot Ryssland 1808—1809.³ Till denna slutsats kommer författaren genom följande rader i fjärde strofen:

Och viljan som stängdes i lågande bröst
tar mandom, lik Gud, och blir handling.
Det rätta får armar, det sanna får röst
och folken stå upp till förvandling.⁴

Det kan icke nekas, att det är stålklang i orden och att de stämma väl med de eggande tonerna i *Lantvärnssången* och med det moraliskt-patriotiska patos, som uppstår *Svea*. Böök menar ock i nämnda verk, att verserna nedskrivits *efter* minnessången över Sparrsköld, den dikt i vilken Tegnér utgöt sin bitterhet över nederlaget vid Ratan, d. 20 aug. 1809, samt efter Fredrikshamns-freden. I samband med denna datering gör författaren följande reflexion: »Det mest slående uttrycket för intensiteten i hans [Tegnér's] patriotiska känsla är att den för ett ögonblick övervunnit hans lidelsefulla och djupt inrotade Napoleonsbeundran.» Bonaparte framställs nämligen, menar förf., såsom »våldsverkaren, sanningens och rättens dödsfiende». — Samma ståndpunkt som i Tegnér-monografien intager Böök i *Den romantiska tidsåldern* (1919), där han, efter att ha citerat den ovannämnda strofen, tillägger: »Vad som här föresvävar Tegnér är redan revanschkriget mot Ryssland, den patrio-

stycken för Journalen medfölja. *De äro redan af gammalt datum* (kurs. av mig), ty jag har hvarken tid eller lust att skriva något nytt i den vägen. Skulle T. ej finna dem tjenliga att tryckas, så torde jag vid tillfälle få dem åter.» *Ny krit. uppl.* II: 384.

¹ A. a. III: 153.

² A. a. s. 410.

³ »Finlands återerövring, revanschen har stått för Tegnér's blick, när han diktade *Det Eviga*.» a. a. s. 130.

⁴ Texten enligt *Ny krit. uppl.* (II: 26), vilken återgår på 1828 års tryck.

tiska resningen, då folket slår ett slag för det sanna och det rätta, 'självant ger sin plikt och kräver ut sin rätt'.¹ — I Bök-Wrangels *Ny kritisk upplaga* av Tegnér's *Samlade Skrifter* modifieras dock tidsuppgiften, och efter en jämförelse mellan papperssorterna i hs B och vissa andra Tegnér-dikter, av vilka den senast skrivna bevisligen tillkommit före 1809, drager kommentatorn den slutsatsen, att man »förslagsvis» kan »datera . . . de första formuleringarna av *Det Eviga* till 1808». ² — I *Festskrift tillägnad Hans Larsson den 18 februari 1927* säger Olle Holmberg i uppsatsen *En episod i Tegnér's platonism*: »I dikten *Det eviga*, som är från något av åren 1805—1808, nämner Tegnér . . .»³ Denna datering har i sitt sammanhang icke lämpligen kunnat motiveras.

Från att ursprungligen ha tagit för givet, att tillkomståret sammanföll med tryckåret, har alltså forskningen skjutit avfattningstiden ett stycke bakåt.⁴ Man kan dock, med hjälp av en ingående bokstavsgranskning, komma frågans lösning något närmare, vilket varit målet för denna lilla undersökning. Det säkert daterbara material, som här använts till jämförelse med i första rummet hs A av *Det Eviga*, är följande:

alla i Lunds UB. förvarade brev av Tegnér's hand fr. o. m. d. 1 jan. 1805 t. o. m. d. 18 febr. 1810⁵;

fem brev från KB. i Stockholm, nämligen tre till A. C. Kullberg 1805 och 1806, två till P. A. Wallmark 1809 och 1810;

ett brev i privat ägo till L. Lemchen 1806.

Vid denna undersökning har det varit vissa skrivtyper man främst måst ta fasta på. Jag meddelar dem här i facsimile och anger inom parentes varje typs beteckning i den följande texten:

¹ A. a., s. 23.

² A. a., II: 483.

³ A. a., s. 10.

⁴ Sedan ovanstående skrevs, har den nya av prov. SCHÜCK fullständigt omarbetade uppl. av SCHÜCK-WARBURG, *Illustrerad sv. litt.-historia*, delen om roman-tiken utkommit. Där heter det dock ännu (s. 516): »Högst bland dessa av Schiller påverkade ungdomsdikter står mästerverket under denna tid: *Det eviga*, som trycktes i Wallmarks journal i februari 1810 och väl skrivits i slutet av föregående år.» (Kurs. av mig).

⁵ De i *Ny krit. uppl.* tryckta breven till M. Lagerlöf finnas endast i avskrift i Tegnér-samlingarna i Lund.

		<i>f</i>	(=h ¹)
<i>M</i>	(=M ¹)	<i>h, e</i>	(=h ²)
<i>h</i>	(=M ²)	<i>h</i>	(=h ³)
<i>M</i>	(=H ¹)	<i>s</i>	(=s ¹)
<i>h</i>	(=H ²)	<i>f, f</i>	(=s ²)
<i>h</i>	(=H ³)	<i>och</i>	(=och ¹)
<i>h, h</i>	(=H ⁴)	<i>of</i>	(=och ²)

I hs A av *Det Eviga* förekomma typerna i följande proportioner (*h* och *s* räknade endast i *början* av ord):

M ¹	M ²	H ¹	H ²	H ³	H ⁴	h ¹	h ²	h ³	s ¹	s ²	och ¹	och ²
2	1	0	0	2	0	0	0	14	3	33	0	12

I vilken proportion samma typer (för *h* och *s* gäller samma inskränkning som ovan) uppträda i det daterbara handskriftsmaterialet från tiden 1 jan. 1805—20 febr. 1810, visar tablån s. 101—103.¹

¹ Antalet av här uppgivna bokstäver, resp. *och*, sammanfaller ej alltid med antalet i motsvarande brev i *Ny krit. uppl.* Detta beror på flera olika förhållanden. Då exempelvis ett brev använts även såsom kuvert och detta bär en utanskrift av Tegnér's hand, ha dennas typer medräknats. — Stundom ha i den tryckta texten måst utelämnas meningar på grund av defekter i brevet. På dylika ställen kan dock en eller annan bokstav finnas kvar, och om den varit av intresse för denna undersökning, har den tagits med vid räkningen. — Tegnér-tidens vana att använda kustos har ibland åstadkommit dubbelräkning av en typ. — Vid ett tillfälle (i ett av breven till A. C. KULLBERG) har ett *och* strukits och ersatts med ett *eller*. Detta *och* har här medräknats men finns givetvis ej i den

Av denna tablå framgår, att M^1 är den vanligaste skrivtypen till fram på sommaren 1806, men att den förekommer vid ett och annat tillfälle ända fram till sommaren 1807. På ett par ställen uppträder den endast i utanskriften till ett brev, något som är ganska naturligt, då typen får anses särskilt dekorativ. Man kan då också vänta, att den håller sig längre i en renskrift än i den hastigt nedkastade brevstilen. I *Det Eviga*, hs A, är bruket vacklande, med 2 M^1 (i början av raderna) mot 1 M^2 (inuti en rad). Med hänsyn till denna typ skulle man alltså kunna förlägga diktens tillkomst till så sent som juni—juli 1807. — För bokstaven *H* är H^1 till att börja med den vanligaste formen. Skrivsättet förenklas emellertid mer och mer: begynnelse- och slut-krokar försvinna. Från okt. 1805 till okt. 1806 förses dock bokstaven ofta med ett tvärstreck: H^2 . Ur denna typ uppstår den form, som kallats H^3 och som består av endast tvenne staplar med uppstreck och rak eller krökt tvärlinje. Denna linje förvandlas snart till en krok eller — om pennan för bekvämlighets skull icke lyfts — till en ögla: H^4 . Övergångsformen H^3 är den enda, som förekommer i hs A av *Det Eviga*. I jämförelsematerialet uppträder den i ren form väsentligen i brevet till Chr. Myhrman den 23 okt. 1806. På fyra strödda undantag när finnes icke typen efter denna tid. Från mitten av maj 1807 har H^4 helt tagit väldet. Med ledning av H -typen skulle man alltså vara benägen att förlägga hs A till tiden från omkring sensommaren till fram mot slutet av året 1806. Denna datering svär icke mot användandet av M^1 . — Vad angår tecknandet av *h* i början av ord, observerar man, att i hs A endast förekommer h^3 , en form som Tegnér använder i större utsträckning tidigast i brevet till Branting den 31 juli 1806. Något brevmaterial från juni och större delen av juli detta år föreligger icke, varför

---

tryckta texten. — Någon gång har däremot denna text supplerat någon bokstav utan att ange att så skett, t. ex. en gång i fråga om ett *har*, av vilket endast *r* finns i behåll i originalbrevet. I detta fall har sålunda *h*-typen ej kunnat fastställas. — På ett par punkter avviker *Ny krit. uppl.* från handskriften genom att använda liten bokstav, där förlagan har stor. Så är t. ex. förhållandet i brevet till Chr. Myhrman d. 25 maj 1809, med ordet *Medborgare*, och i brevet till samme adressat d. 18 juni s. å., med ordet *Man*. — I brevet till MYHRMAN d. 14 jan. 1807 har insmugit sig ett tryckfel (del I: 354, sista och näst sista raden): »Då Hamburg *af* (kurs. av mig) alla tyska städer lidit så betydliga förluster . . .» Originallet har: »Då Hamburg *och* (kurs. av mig) alla tyska städer . . .» Alltså har handskriften här ett *och* mera än trycket.

gränsen bakåt härvidlag måste sättas till omkr. 1 juni, då h^1 och h^2 ännu överväga i brevet av den 25 maj d. å. Formen h^3 kan följas till fram mot mitten av sept. 1807, men i större utsträckning finns den ej efter mitten av aug. d. å. Det finns intet skäl att antaga, att Tegnér bevarat denna bokstavstyp längre i en renskrift än i brev, utan man torde kunna våga det påståendet, att den främre gränsen för diktens tillkomst bör sättas senast till sept. 1807. — Såsom framgår av brevtablån är beteckningen för s i början av ord mera varierande. Enär $hs A$ — på tre undantag när — har enbart typen s^2 (33 st.), måste dikten förläggas till en tidpunkt, då s^2 förhärskar. Detta är förhållandet dels från slutet av okt. 1805 till mitten av febr. 1807, dels från nov. 1807 till slutet av den undersökta epoken. Under den sistnämnda av dessa perioder kan dikten ej vara nedskriven, då varken M^1 , H^3 eller h^3 förekomma under denna tid. Alltså måste den förläggas till tiden före mitten av febr. 1807. — Undersöker man slutligen de två *och*-typernas användning, så ger detta studium intet nytt utöver de redan vunna resultaten, men stärker dessa. och^2 , som är $hs A$:s enda typ, framträder i april 1805 och upphör praktiskt taget i mitten av aug. 1807.

Slutresultatet med hänsyn till bokstavstypernas användande skulle alltså bli, att dikten tillkommit någon gång under tiden från omkr. 1 juni 1806 till mitten av febr. 1807 eller, om man fäster sig särskilt vid den kortvariga övergångsformen H^3 , att den skrivits under tiden aug. — mitten av dec. 1806. Detta senare antagande är enligt min mening det riktigaste.

Är *Det Eviga* från slutet av 1806, så har dikten tillkommit icke långt efter Tegnér's tävlingsskrift *Försonligheten*, vilken inkom till Svenska akademien den 7 okt. d. å. Några mera omfattande typstudier kunna tyvärr icke göras på handskriftsmaterialet till detta poem, då det väsentligen föreligger i en avskrift av främmande hand, men undertiteln *Ode* samt mottot visa Tegnér's egen handstil, och i det senare finnas 2 s och 1 *och*, de förra av typen s^2 , det senare av formen och^2 , såsom var att vänta.

Emellan de båda dikterna föreligga emellertid vissa innehållsligheter utöver de uttryck för en allmän, Schiller-färgad humanitet, som Alb. Nilsson påpekat i sin uppsats *Schillers inflytande på Tegnér och Tegnér's samtida*.¹ Våldets seger över rätten, med svärdets

¹ *Samlaren* 1905, s. 39—40.

och lögnens hjälp, är temat i *Det Eviga*, för så vitt det gäller jordiska förhållanden; så är det ock partiellt i *Försonligheten*. I båda dikterna visar skalden på en inre räddning undan förödelelsen. Det gäller att bevara det egna sinnets frid, i *Försonligheten* genom att i passivitet vända sig från den yttre tillvaron, i *Det Eviga* genom en moralisk kamp och genom tron på de oförstörbara värden, vilka återspeglas även i våra hjärtan.

I *Försonligheten* heter det:

När de store ödelägga
 för sin nyck en osäll verld,
 och i Themis vågskål lägga
 ej sin rätt, men sina svärd;
 när de svagare förtryckta
 vinka sveken till sin strid; —
 i ditt eget hjerta flykta,
 och slut der med verlden frid.

I *Det Eviga* ljuder följande maning:

Eröfrar det Onda all jorden till slut
 så kan du dock vilja det goda.
 — — — — —
 Hvad Tiden dig gaf, gif igen utan harm
 men akta det Eviga i din barm.

Resignationen i *Försonligheten* har icke samma fasta ankargrund som i *Det Eviga*, den brytes lätt i en paroxysm, såsom i den första av följande trenne strofer:

Hvarför mörda dessa händer,
 hvi stå hyddorna i brand?
 Denna bölja hvarför länder
 hon så blodig till vår strand?
 Hjeltar, bödlar från Er panna
 låt mig rifva lagrens blad.
 Låt min lyra dyrt förbanna
 hvarje lyra som Er qvad.

Edra ryktens örnar flyga
 vilda, blodiga mot skyn.
 Snart dock Edra minnen smyga
 rodnande ifrån vår syn.

Intet hjerta, blott en runa
 död och kall, Er hugkomst bär.
 Skin på grafven ej, du Luna,
 och du blomma, gro ej der!

Frid, Nationer! Jordens Kungar,
 frid i edra spirors hägn!
 Länge nog Er åska ljungar,
 gläd oss med ett sommarregn.
 Vården den förfrusna knoppen
 af vår sällhet. Ingen dröm
 vare folkens endrägt. — Droppen
 intet blod i tidens ström!

Detta äktegnérska utbrott har måhända sin förklaring i att de fredsförhoppningar Europa under en del av året 1806 haft anledning hysa, mot slutet av sommaren åter syntes på väg att dunsta bort. I september var också kriget ånyo i full gång. Har dikten skrivits under bröllopssommaren, då Tegnér vistades på Råmen — och en del bilder i den tyda på sommaren såsom tillkomsttid — så har hans fredslängtan säkerligen fått speciell näring under det dagliga umgänget med svärfadern och deltagandet i dennes bekymmer för de av kriget hårt drabbade värmländska järnbrukens finanser, bekymmer som icke blevo mindre därigenom, att man inom familjen Myhrman stod i begrepp att fira bröllop för två döttrar och samtidigt måste förse den ene mågen med rörelsekapital till det nya hemmet. Om man får antaga, att *Försonligheten* tillkommit sommaren 1806 och *Det Eviga* några månader senare, är tidsskillnaden mer än tillräcklig för att, i synnerhet då det gäller Tegnér, förklara den omsvängning mot ett ideal av större handlingskraft, som den senare dikten företer.

Den andra av de här citerade stroforna (»Edra ryktens örnar flyga . . .») visar likväl, trots skillnaden i ton och stämning, stor likhet med första strofen av *Det Eviga*:

Väl formar den Starke med svärdet sin verld
 väl flyga, som örnar, hans Rykten.
 Men någon gång brytes det vandrande svärd,
 och örarna tröttna i flygten.
 Hvad Våldet må skapa är vanskligt och kort;
 det dör som en stormvind i öcknen bort.

Hat och förakt andas dock icke denna strof, såsom den motsvarande i *Försonligheten*. Det är ock säkerligen oberättigat att uppfatta dessa rader såsom en Kassandra-spådom om Napoleons fall, ehuru de fresta till en dylik tolkning, sedda ur den senare utvecklingens synvinkel. De konstatera blott det faktum, att den mest lysande jordiska tillvaro, och icke minst den, som är grundad på våldsmakt, är underkastad förgängelsens lag.

Trots att dikten vänder sig mot kriget såsom maktfaktor, visar den dock en avgjord beundran för handlingskraften. Åt *viljan* ägnas tvenne av dess sex strofer, och i *Det Eviga* ljuder, i motsats mot den passiva världsflykten i *Försonligheten*, en maning att låta det goda framträda icke enbart såsom en kraft inom det egna bröstet utan ock i yttre dåd. Kravet på aktivitet når sin spets i följande rader:

Och viljan som stängdes i lågande bröst
tar mandom, lik Gud, och blir *handling*;
Det Rätta får armar, det Sanna får röst,
och folken stå opp till förvandling.

Det är denna strof, som en gång föranlett Böök att hänföra *Det Eviga* till revanschdikterna; ehuru poemet på grund av tillkomsttiden icke kan räknas till denna grupp, kan man dock säga, att strofen ljuder som ett preludium till Tegnér's patriotiska diktning. Att skalden själv var medveten om att den i viss mån bröt mot dikten i övrigt, framgår av en rättelse: vid något tillfälle har *folken* i sista raden ersatts med *menskan* och ett *r* tillagts till *stå*, varigenom versen alltså fått följande formulering:

och menskan står opp till förvandling,¹

sålunda åsyftande en *inre* omdaning, icke ett *yttre* hävdande av rättens princip gent emot våldets. Ändringen har lyckligtvis icke bibehållits: den skulle ha brutit strofens helhetsstämning och avtrubbat dess klimax.

Om dessa rader, sådana som de ursprungligen föreligga, förete en viss motsats mot andan i *Försonligheten*, så är detta icke fallet med nästa strof av *Det Eviga*. Under Tegnér's stora lyriska period bli poesi och religion för honom ett. Den religiösa extasen och

¹ Facs. 1, b.

den poetiska inspirationen äro blott olika uttryck för samma psykiska tillstånd och ha samma gudomliga ursprung. Redan i *Försonligheten* och i *Det Eviga* förebådas denna romantiska uppfattning, då skalden framställer »fridens lära» och »det sköna skenet» såsom eviga, besläktade makter.

Om kristendomen heter det:

O! hur kom du lik en aning
ifrån himlen, tröstfullt hög,
och till ledsvän för min spaning
som en svan i natten flög!
Hur du målade de landen
bortom dagens nergång hän
der den rena, frie anden
vandrar under Edens trän!

Den religiösa fantasien lyfter människan upp ur gruset och låter henne skåda underbara skönhetsvärldar, mera strålände än någon jordisk pensel målat. Men det sköna, av himmelskt ursprung, kan ock sänka sig till stoftets värld, genomtränga, förädla, gudomliggöra den och ge den något av sin evighetsart.

Ur *Det Eviga* citerar jag:

Det *Sköna* du bildar dör ej med ditt stoft;
lätt flyger dess sken öfver grafven.
Det *Sköna* är evigt. Med fiken håg
vi fiska dess guldsand ur tidens våg.

I båda dikterna tar ock Tegnér's religiositet sig uttryck i tron på en personlig Gud: en rättvis och kärleksfull fader i himlen sörjer till sist för sitt lidande barn.

I *Försonligheten* återfinnas dessa psalmartade rader:

Ofvan skyarna förbarmar
sig en kärlek öfver dig,
som i faderliga armar
håller världen, håller mig.

I *Det Eviga* ljuder det tröstande:

Förgätes ditt värde af människors ätt,
ofvan skyn sitter han som skall löna.

Likheterna i tankar och uttryckssätt mellan *Det Eviga* och vissa partier av den så mycket mera omfattande och, vad idéinnehållet angår, så mycket mer komplicerade dikten *Försonligheten* äro tillräckligt stora för att poemen även av inre skäl skulle kunna misstänkas ligga varandra nära i tiden, trots den enas kvietism och den andras uppskattning av dådkraften. Tredje och fjärde stroferna av *Det Eviga* stå för övrigt i viss motsättning mot varandra. Det är icke det enda vacklande mellan olika ståndpunkter, som dikten företer. Det samma gäller, synes det mig, ifråga om uppskattningen av Napoleon. Bööks omdöme: att Napoleon framställts såsom »våldsverkaren, sanningens och rättens dödsfiende», synes mig överdrivet. Mot tidens våldspolitik, inom vilken Napoleon spelade den mest heroiska rollen, är dikten obestriddligen riktad, men näppeligen har Tegnér gjort Bonaparte ensam ansvarig för denna politik, även om han talar om det blodbestänkta Europa såsom »Napoleons värld», vilket icke behöver betyda annat än att Frankrikes kejsare var den främsta maktfaktorn inom systemet. Persona grata är Napoleon visserligen ännu icke hos den svenske skalden, men i diktens första strof, som utan ringaste tvivel syftar på seg-raren vid Austerlitz och Jena, märkes en viss beundran för »den Starke», som »formar . . . med svärdet sin värld», och uttrycket »det vandrande svärd» kan åtminstone innebära en uppskattning av snabbheten i de franska härarnas frammarsch. Enligt min uppskattning slites skalden mellan pacifistens gamla avsky för krigets utövare och en gryende beundran för hjältekraften.

Året 1806 var också rikt på tillfällen för den politiskt intresserade att konstatera, hur *en* mans vilja kunde omdana det europeiska statssystemet. Det är detta år, som Napoleon utvidgar sitt välde över Italien med »kungariket Neapel», som han upprättar »kungariket Holland» och som han ytterligare utsträcker sitt inflytande över den germanska världen genom skapandet av Rhenförbundet. Slutligen är det året för dubbelsegern vid Jena och Auerstädt, den 14 oktober.

Om den sistnämnda händelsen har Tegnér, såsom ock Bök omnämnt,¹ erhållit underrättelse redan den 23 oktober. *Lunds Weckoskrift Nytt och Gammalt* däremot förmäler om drabbningen vid Auerstädt först i numret för den 19 november och har intet

¹ *Esaias Tegnér*, s. 81.

att förtälja om Jena-slaget. Hur nyheten spritts till Lund uppger Tegnér i ett brev till svärfadern den 23 okt. 1806,¹ däri det heter:

En viktig politisk nyhet kan jag berätta, som också är en verklig nyhet. En Preussisk Kurir har i dag passerat staden för att resa till Kungen. Han medförde den underrättelsen att d. 15. Oktober, vid Anbach, omkring Halle, förefallit en hufvuddrabbning mellan fransoser och Preussare, der de sista blifvit totaliter slagna, förlorade 50,000 man och fälttåget på en dag. Preussiska Drottningen och Hofvet skola redan vara i Stralsund såsom säker fästning. Den 20 trodde man Napoleon skulle vara i Berlin. Så berättade Kuriren, och äfven en Tysk Student som var med honom. Omständigheterna torde vara exaggererade, men att Preussiska Armén är slagen, är säkert. Det är ju att expediera saken hastigt nog. Affärerna stå nu som i fjol vid detta laget.

I stort sett är relationen riktig, även om förlustsiffran och en del andra detaljer äro missvisande. »Anbach» är utan tvivel den lilla orten Ammerbach, strax söder om Jena. Namnmisstaget är lättförklarligt, då underrättelsen erhållits på muntlig väg. Slaget vid Jena utkämpades, som nämnt, ej den 15, utan den 14 oktober, men tre dagar senare, den 17, fullföljde Bernadotte segern genom att slå den preussiska reservarmén vid Halle. Tydligen är det denna framgång, som givit upphov till ortförväxlingen, då väl båda segerarna relaterats i ett sammanhang. — Att Tegnér varit mycket intresserad av nyheten märkes både på ordalagen och därpå, att han, redan samma dag han erhållit underrättelsen, låter den gå vidare till svärfadern. Enligt kurirens uppgift vore Napoleon att vänta till Berlin redan fem dagar efter segern. (Han anlände i själva verket den 27 okt.). Man misstager sig icke på att Tegnér imponerats av kejsarens snabba framgångar, även om han tämligen lakoniskt uttrycker sin beundran: »Det är ju att expediera saken hastigt nog.» I poetisk koncentration säges det samma med bilden »det vandrande svärd». Att likaledes utläsa en viss beundran ur Tegnér's slutomdöme, som innebär en jämförelse mellan den nyss relaterade framgången och segern vid Austerlitz, torde icke vara för djärvt.

Då nu just det brev, i vilket dessa viktiga nyheter meddelas, är det enda, som i fråga om samtliga bokstavstyper överensstämmer med hs A av *Det Eviga*, må det anses tillåtet att framkasta

¹ WRANGEL, *Rämen och Tegnér-minnet*, s. 34. Samma brev's början återfinnes å facs. 3.

den hypotesen, att just underrättelsen om Napoleons segrar i mitten av oktober 1806 och hans marsch mot Berlin inspirerat Tegnér till den dikt, där den tyska idealismen konfronteras med det franska världsväldet. — Enligt min uppfattning skulle sålunda *Det Eviga* ha tillkommit i omedelbart samband med de händelser, som omnämnas i brevet av den 23 oktober 1806.

Återstår att säga ett par ord om hs B av samma dikt. Även denna handskrift är tidigare, än vad som ligger närmast till hands att antaga. Enär den — överskrivningarna oberäknade — ej innehåller något *w*, måste den ligga före den 1 jan. 1809, den tidpunkt då Tegnér plötsligen börjar att i stor utsträckning använda denna bokstavstyp, efter att förut endast i undantagsfall ha begagnat den. Ett överräkande av typerna i hs B (den ursprungliga texten) visar följande resultat:

M ¹	M ²	H ¹	H ²	H ³	H ⁴	h ¹	h ²	h ³	s ¹	s ²	och ¹	och ²	v	w
0	3	0	0	0	4	0	7	2*	19	14	8**	3	31	0

* därav ett stort.   ** 2 av övergångstyp.

Av bokstavstyperna att döma skulle detta manuskript av *Det Eviga* stamma från slutet av augusti eller från september 1807 (brevet d. ²⁷/_s d. å. visar återgången från h³ till h² och från och² till och¹). Måhända har omarbetningen något samband med de politiska nyheterna från andra sidan Sundet. De rörde Köpenhamns bombardemang och danska flottans annekterande. Bekant är, att dessa händelser på det skarpaste fördömdes av Tegnér¹, och säkerligen ha de bidragit till att öka hans sympatier för Englands dödsfiende, Napoleon. Måhända har underrättelsen även aktualiserat skaldens intresse för den Napoleons-dikt, som heter *Det Eviga*, samt föranlett en revision av densamma till förmån för kejsaren. Detta är väl blott en gissning, men den må tillåtas, med det stöd för dateringen, som brevmaterialet ger.

¹ »Efterverlden behöfver ej döma om hvem som hade rättvisan på sin sida: ty samtiden har redan gjort det. En svartare, lömskare handling mot ett neutralt och fredligt folk känner jag knappast af Historien.» — Ur brevet till Chr. Myrman d. 10 sept. 1807. *Ny krit. uppl.* I: 363—364.

Vid samma tid som hs B tillkom, synas överskrivningarna i hs A ha gjorts. Man kan antaga, att Tegnér först tänkt sig endast smärre ändringar i det ursprungliga manuskriptet, men sedan funnit en omarbetning på vissa punkter nödvändig, varigenom hs B tillkommit.

Denna har alltså varit det manuskript, som Tegnér utgick ifrån, då han för andra gången omarbetade dikten, nu för Wallmarks Journal. Det gäller alltså även hs B, då Tegnér i brevet d. 8/2 1810 anger dikten såsom »redan af gammalt datum».¹ De rättelser, som förekomma i denna handskrift, återfinnas alla i trycket 1810, på följande två undantag när:

r. 5 och 6 ha behållit sin ursprungliga lydelse, lika för hs A och B;

sista strofens r. 5 har *gaf* i st. för *gett*. Dessutom avviker trycket från hs B i andra strofens r. 6, som lyder:

»ur grafvarna ropar dess eviga röst» (i st. för »skallar dess heliga röst»).

Att rättelserna i hs B tillkommit just för trycket är antagligt på grund av bokstävernas karaktär. En typräkning visar följande resultat:

M ¹	M ²	h ¹	h ²	h ³	s ¹	s ²	v	w	A n m.
0	1	1	4	0	0	3	1	3*	* därav det ena till hälften dolt av ett överskrivet, uteglömt <i>f</i> : <i>grafvarna</i> , r. 12.

Övriga typer förekomma ej i dessa rättelser. — Resultatet kan väl förenas med det, som gäller för brevet till Wallmark den 8 febr. 1810.

Någon annan motivering för att Tegnér bland andra dikter utvalde *Det Eviga* att sändas till Wallmarks Journal än poemets höga kvalitet behöves visserligen icke. Men möjligt är, att skalden fann dess innehåll passa särskilt väl samman med de allmänna förhoppningar av moralisk-patriotisk natur han bevisligen hyste vid tiden för offentliggörandet.

¹ Jfr noten å s. 87—88!

Tablå över vissa bokstavstyper i Tegnér's brev jan. 1805—18 febr. 1810.

Brev till	År	Datum	M ¹	M ²	H ¹	H ²	H ³	H ⁴	h ¹	h ²	h ³	s ¹	s ²	s ¹ och ¹	s ² och ²	Anm.
Chr. Myhrman	1805	6/1	5	2	3	0	0	2	36	0	0	38	3	13	0	
»		3/2	1	4	6	0	0	1	24	1	0	10	6	4	0	
A. C. Kullberg		7/2	1	1	4	0	1*	1	44	1	0	30	14	11	0	* Ej så tydligt som senare
Chr. Myhrman		10/2	1	0	5	0	0	0	21	1	0	17	10	13	0	ex.
»		3/3	2	1	7	0	0	0	14	0	0	4	6	6	0	
»		21/4	4	1	6	0	0	0	50	1	0	32	9	0	9	
Bengt »		28/4	0	1	4	0	0	0	22	0	0	22	3	0	11	
Chr. »		5/5	5	3	4	0	0	0	20	0	0	54	2	0	17	
»		13/10	5	3	8	0	0	0	9	15	0	23	5	3	8	
»		27/10	4	1	5	1	0	0	22	1	0	6	30	0	15	
A. C. Kullberg		14/11	4	0	3	1	0	0	18	10	0	3	62	1	19	
Chr. Myhrman	1806	16/2	8	1	3	2	0	0	6	17	0	1	39	5	3	
»		20/4	4	2	3	1	0	1	13	3	0	0	30	0	5	
A. C. Kullberg		27/4*	1	1	1	1	0	6	18	6	0	1	37	0	28	* <i>Ny krit. uppl.</i> har datum 26/4; originalet har »27 April».
Chr. Myhrman		27/4	1	1	4	1	0	0	5	4	0	0	23	0	2	
L. Lemchen		28/4	2	3	0	1	0	1	15	10	1	1	56	0	13*	* Ett förvandlat till en oformlig krumelur.
Chr. Myhrman		25/5	4	2	3	0	2*	5	26	4	1	0	29	0	15	* Ej så tydliga som senare
J. Branting		31/7	4	0	9	0	0	2	0	1	11	1	16	0	6	ex.
(Chr. Myhrman		23/10	1*	2	0	4	8	0	0	0	21	0	27	0	11	* Utanskriften.
»		14/12	0	7	0	0	0	1	0	1	17	0	19	0	8	
»	1807	14/1	2	2	0	0	0	5	0	0	19	1	23	0	6	

Tablå över vissa bokstavstyper i Tegnér's brev jan. 1805—18 febr. 1810.

Brev till	År	Datum	M ¹	M ²	H ¹	H ²	H ³	H ⁴	h ¹	h ²	h ³	s ¹	s ²	och ¹	och ²	Anm.
			M ¹	M ²	H ¹	H ²	H ³	H ⁴	h ¹	h ²	h ³	s ¹	s ²	och ¹	och ²	
Chr. Myhrman	1807	9/2	0	5	0	0	0	2	0	0	9	2	10	0	8	
»	»	22/2	1	7	0	0	0	1	0	2	22	25	5	0	10	
»	»	19/3	0	13	1	0	1	1	1	2	11	18	2	0	9	
»	»	22/3	1*	7	0	1	0	1	0	2	13	21	3	0	10	* Utanskriften.
»	»	20/3	3	3	0	0	0	0	0	13	6	21	1	0	7	
»	»	2/4	0	5	0	0	1	2	0	3	16	18	2	1	7	
»	»	9/4	1	5	0	0	0	0	1	5	15	18	1	0	8	
»	»	23/4	1	4	0	0	0	3	0	2	11	19	0	0	6	
»	»	30/4	0	8	0	0	1	6	0	1	8	16	3	0	6	
»	»	12/5	0	6	0	0	1	2	0	5	28	19	3	0	5	
»	»	31/5	3	8	0	0	0	1	7	0	20	22	14	0	9	
»	»	11/6	2	9	0	0	0	2	5	5	37	38	20	0	17	
»	»	19/7	0	3	0	0	0	4	1	1	16	19	10	1	10	
»	»	10/8	0	7	0	0	0	2	0	6	20	17	11	0	9	
»	»	27/8	0	6	0	0	0	6	0	27	4	57	16	16	2	
»	»	10/9	0	5	0	0	0	3	0	27	2	31	0	8	1	
»	»	Odat.*	0	7	0	0	0	2	0	20	0	14	17	3	2	* Antagligen från slutet av sept.
»	»	11/10	0	1	0	0	0	0	0	11	0	6	2	4	0	
»	»	5/11	0	4	0	0	0	4	0	17	1	11	6	3	0	
»	»	Odat.*	0	3	0	0	0	2	0	17	0	5	15	6	0	* Efter den 5 nov.
Elof Tegnér		9/12	0	2	0	0	0	10	1	26	0	15	29	7	1	
Chr. Myhrman	1808	3/1	0	2	0	0	0	1	0	6	0	9	2	5	1	
»	»	31/1	0	7	0	0	0	3	0	31	0	5	37	8	1	

Chr. Myhrman	3/3	0	8	0	0	0	0	0	0	11	0	41	0	17	15	11	0
»	24/3	0	6	0	0	0	0	9	0	38	0	38	0	21	38	19	1
»	8/5	0	8	0	0	0	0	3	1	41	0	6	31	8	0	0	0
»	23/6	0	7	0	0	0	0	6	7	9	0	5	19	8	1	0	0
»	23/9	0	6	0	0	0	0	5	1	21	0	5	17	11	0	0	0
»	11/12	0	7	0	0	0	0	3	2	13	3	5	20	8	2	0	0
»	*	0	8	0	0	0	0	6	2	25	0	3	35	5	1	0	0
»	5/1	0	14	0	0	0	0	6	1	34	1	23	30	20	0	0	0
»	2/2	0	10	0	0	0	0	4	0	26	0	6	34	10	0	0	0
»	5/3	0	4	0	0	0	0	3	0	22	0	3	19	6	0	0	0
»	25/5	0	6	0	0	0	0	11	1	35	0	9	42	17	1	6	54
»	19/6	0	6	0	0	0	0	6	1	22	0	2	32	12	0	10	39
»	Odat.*	0	5	0	0	0	0	7	0	23	0	4	21	8	0	1	40
»	21/9	0	6	0	0	0	0	2	0	30	1	4	27	10	0	0	31
»	12/10	0	8	0	0	0	0	5	1	16	0	1	21	6	0	2	23
»	29/10	0	1	0	1	0	0	9	0	14	0	5	18	8	0	1	17
P. A. Wallmark	1810	0	5	0	0	0	0	3	0	17	0	7	16	8	0	3	23
Chr. Myhrman	8/2	0	3	0	0	0	0	12	4	36	2	0	60	19	0	3	62
P. A. Wallmark	18/2	0	8	0	0	0	0	1	0	16	0	1	21	11	0	2	28

* Senare delen av december.

* Troligen från augusti.

V

W

19

50

7

38

4

30

6

54

10

39

1

40

0

31

2

23

1

17

8

0

3

23

0

3

62

0

2

28

Det Eviga. (Brecht, 128.)

Vad formor den Starke med svärdet sin värld,
 vad flyga, som ^{örnar} örnar i gånz skyften.
 Men någon gång ^{brötes} brötes de, vandrande fram,
 af örnarna ^{fälles} brötes de i flykten.

Med våldet må skapar är vanskligt af kort
 det dot som en stormvind i örnen bort.

Men Sanningen leper. Bland bitar af svärd
 luga spår som med språkande pansar
 förloras dess sak i Napoleons värld
 dock våldar som tryggt till en annan.

Ej quäfs som i grafven. Kring himel, kring jord
 de skalla, de skalla, dess eviga ord.

Ors dygden är fri, ors som dot ike ut,
 gur brätte må präda ors bloda.

Eröfrar de Orda all jordens till slut
 ja kan du dock vilja det goda.

Det älla du tänker, det goda du vill
 Det görer dig helf, gud ej grafven till

Ors

Och viljan som slängdes i löjande bröst
 tar mandom, och Gud, och blir gandling,
 och Rätta får armar, det samma för rodd,
 och ~~fästa~~^{medfästa} står upp till förvandling.
 De offer du gjorde, de faror du löp
 De stiga som stjärnor ur strögen upp.

Och smillets förgås ej som blomornas doft,
 som regnbågens spränd: äfven grafven.
 Det Sköna du bildar det ej med ditt sköf,
 latta flyger des sken äfven grafven.
 Det Sköna är evigt. Med fiken går
 i fisken des guldspann ur tidens väg
 Så fatta all sanning, på väga allt rodd,
 och bilda med glädje det sköna.
 Förgätes ditt värde af människors att,
 ofvaras skyn sitter han som skall lina.
 Skund viders dig gaf, gif igras utan gann
 men akta det Eviga i din barm.

Facs. 1, b. Hs A av Det Eviga.

Det Evige

Det kommer den sterke med vundet for Lure,
 vil fluge som enge for røkten.
 Men det er nagen ingen betover det vundende pæd
 og ommeren fæller i flugten. In tæst det
 gode vilde med skæpe in vundelig flugt
 det du som en stormtid i orteas bærte al.

Eller sunningen. Isten. Hvad vilor ord pæd
 luge og i en med. abstrakte pæd
~~for sig selv og for sig selv, og for sig selv~~
~~den samme for sig selv, og for sig selv~~
 er i det samme som en, en
 vil i det samme som en, en
 vil i det samme som en, en
 vil i det samme som en, en

Och skædet for at en roter og ud
 for jorden det kongende lig
 Døden det ender alle vordet i det
 der vil den det gode det vil
 det jændigt fæder in at skædet konger
 det springe det dørre for skædet app.

Och vilgen for skædet i lagende bærte
 for manden, det vil, for det skædet
 det vordet for armur, det vordet for vord
 at fæder det app for skædet
 Det offer in jændigt, de forer in vilgen.
 De vilgen for skædet in det skædet app

Och skædet in in for blommeren vord
 for regnbøgen vord in det skædet

Facs. 2, a. Hs B av Det Eviga.

Det skönst du hildes så mera än sluff -
 lade fluges och skes för en gräns
 Det skönst är evigt. Skild fäker by
 vi fiska och guldfand ur tidning ing.
 Du föder all förmåning, så vigs allt ord
 och bild med gläde det skön.
 Förgäddes det vris och en fäckenning ad
 i dit ~~konst fäder~~ ^{konst fäder} kan som skell lönd.
 Skönst hiden är god, zöf iges uten kann,
 men akte det Evigs i dit kärnin.

Facs. 2, b. Hs B av Det Eviga.

2° går, onsdagen, hade vi en föreläsning om emellan
 på Pappas brev. Det är följande: att
 postgången om mera från 100 till 150
 föder. - Huvud Westers försäkring angår, så
 göra de mig mycket förtjus. Hans mor
 har ansett mig att på hans kassa om guld,
 och för öfrigt tillräckligt för jag i kunnat rekta
 han hade för 100 000 som varit mer var and-
 de, i en framkommit till hans drottning, flyttad
 från 100 till 150 000. Hans och kassan
 alltså 90 000. Jag fruktade zygge att för-
 dörvad både till kassa och själ.
 Huvud Aspman angår, så att han ann
 inga

Facs. 3. Början av Tegnér's brev till Chr. Myhrman den 23 okt. 1806.

TILLÄGG.

Ovanstående uppsats förelåg tryckfärdig i sept. 1929. Sedan dess har doc. Algot Werin i *Vetenskaps societetens i Lund Årsbok 1929* publicerat en undersökning, *Tegnér och Napoleon*, vilken emellertid endast berör tiden fram t. o. m. Fredrikshamnfreden. Förf. påpekar, att franska revolutionen var ett av de stora fakta, som tidens ungdom hade att ta ställning till, och han påminner om det kända förhållandet, att den unge Tegnér i de stora omvälvningarna vid 1700-talets slut såg gryningen av en ny dag, som skulle uppgå över en fredligare, rättvisare och lyckligare värld. Han nämner vidare, att Tegnér i ett par av sina dikter före 20-årsåldern hyllat Bonaparte såsom den främste representanten för det dygde- och hjälteideal, franska revolutionens ideologi lånat från antiken. Denna sin uppfattning av franska revolutionen anser Werin att Tegnér bibehöll ganska oförändrad. Då emellertid Napoleon såsom förste konsul och kejsare givetvis icke längre kunde räknas bland frihetskämparna, känner Tegnér en bitter missräkning, vilken tar sig särskilt skarpa uttryck i det brev till svärfadern, vari han i jan. 1805 kommenterar den nyligen firade kejsarkröningen. Napoleon har alltså vid det laget satt inseglet på sitt avfall. Sedan dess och åtminstone ända fram till 1810 är han, menar Werin, i Tegnérns ögon våldsvarkaren och tyrannen, som en freds- och frihetsentusiast måste avsky och hata. — Hur Werin tänkt sig utvecklingen av Tegnérns allmänna livsåskådning under samma tid är ej fullt klart, men det förefaller, som om han ansåge, att Tegnér bibehöll sin 1700-talsuppfattning och på något sätt med denna assimilerade den Kant-Schillerska idealismen.¹ Fichtes betydelse för Tegnér förbigår han.

Med kännedom om Tegnérns komplicerade personlighet och hans manodepressiva natur, med dess svängningar mellan ytterlig förstämmning och exalterat överdåd, måste man dock a priori betvivla en sådan stabilitet hos skalden och känslomänniskan under en så pass lång tidrymd. Han är ock själv en person med mycken — och stundom ganska hänsynslös — handlingskraft, och själva hans typ tyckes predisponerad för hjältedyrkan, icke för tam pacifism.

¹ A. a. s. 107.

Hur har nu Werin kommit till sin åsikt? Han studerar Tegnér's brev till Chr. Myhrman under perioden i fråga och jämför dem med de tegnérdikter, som innehålla politiska uttalanden.¹ »I Tegnér's brevväxling med svärfadern äger man kommentaren till hans politiska diktning från denna tid», heter det.²

Men kunna icke andra stämningar än de, som dessa brev återge, ha gripit en så skiftande natur som Tegnér's, och får inte hans diktning en allt för ensidig belysning, om man genomgående parallelliserar den brevskrivande *vardagsmänniskan* Tegnér med skaldestyckenas *poet*? Myhrman är dock endast *en* av Tegnér's adressater, och det är just via honom Tegnér mottagit sina »upp-lysta» åsikter. Myhrman är ock i sista hand det ekonomiska stödet för skalden och hans familj och led, liksom bruksrörelsens alla representanter, svårt av kriget. Tegnér kunde, då han vände sig till svärfadern, lika litet som någon annan brevskrivare, undgå att i viss mån inställa sig efter de stämningar, som han visste behärskade mottagaren av episteln, och dessutom aktualiserades givetvis vid dessa tillfällen alla brevskrivarens bekymmer såsom familjeförsörjare. Så bli ständiga uttryck för krigsleda och fredslängtan helt naturliga i dessa brev. Var och en i Tegnér's ställning skulle kunna tala på samma sätt, utan teoretisk pacifism. Nedtryckt är han icke alltid. Stundom visar han ett bistert skämt-humör.

Tegnér är kulturidealist. Såsom sådan avskyr han alla kultur-förstörande krafter. Alltså också kriget — såsom ren våldsfaktor. Men dessa känslor äro icke utmärkande enbart för den nu ifråga-varande perioden, och *de sammanfalla icke med avsky för Napoleon*. Man jämföre följande rader ur *Nyårsklagan* (1807 el. 1809):

¹ I förbigående kan sägas, att W., för att bevisa T:s pacifism, pressar materialet allt för mycket. Så sker t. ex. då T. i ett ironiskt sammanhang om svågern Johan yttrar: »Han är rätt nöjd med sitt blodiga yrke.» Håri finner granskaren ett belägg på att »Försonlighetens skald ser på krigarvärvet som något för honom helt främmande.» Det förefaller väl dock som om en akademiker knappast behöfve vara pacifist för att känna sig främmande för det militära. — Ett annat exempel är analysen av dikten *Till fruntimmerna vid magisterpromotionen 1808*, däri T. ställer emot varandra krigets blodiga händelser och den efterlängtade freden, med det lugna hemlivet vid makans sida. Själva situationen, med sin kontrast mellan dagens fest och tidens allvar, tillika med T:s Schiller-färgade kvinnouppfattning, synas väl kunna räcka såsom förklaring till innehållet i detta stycke tillfällighets-poesi.

² A. a. s. 87.

Som en mördare det gamla året
lades ner i grafven med vårt hopp,

och skaldens ord om det gångna året i *Nyåret* (1813)

— — — — Du har blodsskuld på
din själ.
Du träder för domarn som pröfvande sitter.
Försvara dig, Mördare, om du gitter.¹

Detta skrevs vid samma tid som *Hjelten*. Härav framgår bl. a., att Tegnér's uttalanden mot den krigsepok, han upplevde, icke kunna identifieras med hans ställning till Napoleon. Men en sådan identifiering är just vad Werin gör sig skyldig till. Kanske beror detta på en i svensk historieframställning mycket vanlig, men dock ganska diskutabel uppfattning av 1800-talets världskrig såsom »Napoleonskrig» och på Tegnér's uttryck i första versionen av *Det Eviga*: »Napoleons värld». Uppfattningen är emellertid icke Tegnér's. Han vet mycket väl, att huvudaktörerna i världsdramat äro två, och engelsmännen äro honom, som bekant, djupt osympatiska både såsom krämarnation i allmänhet och såsom statsmakt, representerad av Nelson (»havets Tamerlan») och Pitt (statsmannen, som liknas vid en kreverande »helvetsmaskin»). Detta erkänner Werin men drar icke konsekvenserna därav. Skall man identifiera Tegnér's känslor gent emot Napoleon med hans känslor inför det pågående kriget, så bör man i varje fall endast fästa avseende vid hans sätt att bedöma *fransmännen*. I motsats mot doc. Werin kan jag icke finna »samma kyliga objektivitet» — — »samma ovilja» mot det franska som mot det engelska i dikten *England och Frankrike* (över huvud har jag svårt att finna någon kyla i denna dikt). Den rasande kaskad av invektiv, som här utslungas i de båda fiendernas namn med en fräsande ilska, vilken icke tyder på trötthet hos författaren, flödar ut i följande strofer:

England.

Hör mig, hvad tvista vi om? Har världen ej nog för oss begge?
Ära du önskar och makt, vinst är mitt bättre begär.
Verldsbefriarens kall, men verldsförläggarens äfven
hörer mig till; af de två lemnar det sista jag sist.

¹ Ordet »gitta» måste här givetvis tagas i sin gamla betydelse av »förmå».

Frihet ifrar jag för, det är handelsfrihet jag menar,
 frihet för mig, det förstås, ej för de andra också.
 Derfor jag bjuder dig fred, vi dela emellan oss rofvet,
 grönskande jorden blir din, min blir den blå ocean.

Frankrike.

Hör mig, jag känner dig väl, och föraktar din krämarestatskonst
 byggd på en handelsbalans, stigen och fallen med den.
 Du är den gamla ännu, men hos mig allting är pånyttfödt,
 kraften, föryngrad och djerf, längtar till riddarespel.
 Jorden eröfrar jag sjelf och hafvet följer väl efter,
 den som har stranden har sjön, aldrig jag delar med dig.
 Icke din väpnade hand, din bedjande bjude mig freden,
 höj för den bättre dig ned, sådan är freden jag ger.

I den först citerade strofen lägge man märke till det ironiska omnämmandet av vinstbegäret, något som Tegnér i sina brev ofta klandrar hos engelsmännen, vidare skenheligheten och sofisteriet i Englands självdeklaration, drag som den ärlige Tegnér avskyr och längre fram skulle hudfänga hos en jesuitisk tid. — Åtminstone om man, såsom Werin, förutsätter, att Tegnér alltjämt är revolutionsbeundrare, kan han icke ha inlagt någon ironi i den typiska revolutionsfrasen om alltings pånyttfödelse i det franska samhället. Genom de stolt klingande orden om »kraften, föryngrad och djerf», som »längtar till riddarespel», tonar en sympati, som varken är pacifistisk eller utilitistisk men så mycket mera tagnersk. I slutverserna har Napoleons folk redan ett tycke av Fritiofsgestaltens utmanande trots, något som knappast kan ha varit Tegnér antipatiskt. Ingen behöver tveka om vilken nation skalden anser som »den bättre».

Följer man brevuttalandena, så frapperas man av den objektivitet, med vilken Tegnér bedömer fransmännen, trots att de voro våra fiender, under det att våra förbundsbröder engelsmännen ofta skarpt klandras — ibland givetvis av familjeekonomiska skäl, men stundom även ur rent ideell synpunkt.

Samma iakttagelser angående sympati- och antipatifördelningen kunna göras i fråga om ledarepersonligheterna på båda sidor: efter den ovannämnda spydigheten i samband med kejsarkröningen (brev jan. 1805), går Napoleon fri från direkta attacker. Så är, som bekant, ingalunda förhållandet med Nelson och Pitt. När man känner Tegnérns skoningslösa behandling av allt, som han hatar och

föraktar, borde blotta frånvaron av smädelser mot Napoleon göra det troligt, att skaldens känslor gent emot den fallna idolen varit mera komplicerade, än Werin förmodar. Den enda dikt, där Napoleon direkt nämnes, är *Det Eviga*, som dock redan 1807 gavs en allmännare syftning, med uteslutande av kejsarens namn. Jag har här ovan såsom min mening gjort gällande, att Tegnér i denna dikt ger uttryck åt en viss motvillig beundran för Napoleon.¹ Det ungefär samtida brevuttalande (²³/₁₀ 1806), som innebär ett spontant erkännande åt Napoleons snabbhet och slagkraft, har Werin förbigått. Att Tegnér »kanske i viss mån beundrar 'hjeltens' kraft» i *KrigsSång för Landtvärnet*,² tillstår han. — I ännu en dikt, nämligen i den omarbetade versionen av *Försonligheten*, som Tegnér 1808 insände till Svenska akademien, skymtar möjligen Napoleon. I fjärde strofen (»Du som går att kufva jorden/sköflad för din ärestod . . .») målar skalden samvetskvalen hos en krigardespot. Syfta verserna på Bonaparte, så visa de endast, att Tegnér's känslor för honom skifta och stundom äro antipatiska. — Vad den *första* versionen av *Försonligheten* (1806) angår, är den riktad mot allt, vad krig heter, icke minst krig under fromhetens mask, och är ett exalterat utbrott, typiskt för Tegnér's cyklotyma temperament och för sin epok svarande mot vad *Nyåret 1816* är för ett senare skede: en lynneskatastrof under ett febertillstånd, som icke visar den normala psykiska temperaturen och icke kan användas som bevis för en konstant stämning. Det är, som ovan nämnts, icke otroligt, att dikten tillkommit under speciellt stark myhrmansk påverkan.

Över huvud taget undandraget sig Tegnér's förhållande till Napoleon under tiden 1805—1809 i hög grad bedömandet, men med hjälp av indirekta bevis och små glimtar i hans diktning torde man kunna säga, att denna epok visar repulsion och attraktion, vilken senare bottnar i skaldens medfödda disposition för dyrkan av den kraft, som är över vanliga mått.

¹ WERIN anser (a. a. s. 107), att det är »en fråga av underordnad betydelse», huruvida *Det Eviga* »stammar från 1806, 1807 eller 1808». Den som icke delar förutsättningarna för detta omdöme, kan icke heller dela slutsatsen. Att det, oavsett diktens ställning till Napoleonsfrågan, är av intresse att kunna närmare bestämma tillkomsttiden för det poem, som Schück kallar »mästerverket» bland ungdomsdiktarna, är tydligt.

² Att *Krigssången*, denna tydligt aktivistiska dikt, skulle vara att räkna till *Försonlighetens* kategori, är nog ett så djärvt påstående, att det knappast torde kräva något bemötande. Att Tegnér likvisst icke uppfattar kriget såsom självändamål, behöver väl icke sägas.

Då denna hjältedyran fått ett bakslag och icke längre oreserverat kan ägnas tidens starke man, tar den sig i stället ett negativt uttryck: visar sig i förakt för det antiheroiska. Antipatien mot allt engelskt bottnar nog *till en del* häri. Sitt främsta uttryck får emellertid denna stämning i det bitande hån, med vilket Tegnér ständigt förföljer Englands vän och Napoleons fiende Gustaf IV Adolf. Werin har i sin studie icke underkastat Tegnér's förhållande till Gustaf Adolf någon granskning, och dock är detta förhållande säkerligen av ganska stor psykologisk betydelse för skaldens ställning till Napoleon, och det är något alldeles ofrånkomligt vid bedömandet av Tegnér's »åsikter om svensk krigspolitik».¹ De båda fienderna äro ju de största tänkbara kontraster. Den svenske kungen själv underströk motsatsförhållandet genom att betrakta sig såsom ett Guds redskap i spetsen för ett heligt krig mot »vilddjuret», och att kontrasten i alla avseenden ständigt varit aktuell för Tegnér, kan man icke betvivla. Alltsedan skalden såsom 20-årig informator en sommar vid Ulriksdal hade haft den »oskattbara lyckan» att nästan dagligen få se någon av den kungliga familjens medlemmar, hade Gustaf Adolf varit föremål för hans satir. Hans motvilja mot majestätet stegras under de olyckliga krigen. I så gott som varje brev till svärfadern under åren 1805—1809 yttrar han sig sarkastiskt om kungen, krigsledningen och hela den svenska politiken. Det kan knappast undvikas, att den kejsrerlige motståndarens storhet framträder starkare för Tegnér's fantasi, ju mera tafatt och oduglig, löjlig och ynkelig, m. a. o. *heroisk*, Gustaf Adolf ter sig. Detta kan vara *en* anledning till att Napoleon skonas så mycket som sker. Men häri ligger ock — indirekt — en uppskattning av hjälten-kejsaren.

I det första brevet till svärfadern efter Gustaf IV Adolfs fall² har Tegnér en passus, som — redan den — antyder den förändring i hans Napoleon-uppfattning, vilken snart skall än tydligare framträda. Ett rykte hade förmält, att kejsar Alexander vägrat Napoleon krigshjälp mot Österrike. Tegnér yttrar härom:

Önskeligt vore om detta kunde öppna ögonen på Napoleon öfver Rysslands verkliga Politik. Så länge Buonaparte låter dem sitta vid Östersjön har Sverige aldrig annat än olyckor att vänta.

¹ A. a. s. 107.

² Brev den 25 maj 1809.

Alltså: den makt, som Tegnér — enligt vad som framgår av *KrigsSång för Landtvärnet* — ansett stå bakom Rysslands överfall på Sverige 1808¹, skymtar nu i medintressentens och hjälparens roll. Detta måste förefalla oförklarligt, om hänsyn icke toges till Napoleons motsatsställning mot Gustaf Adolf, men om så sker, blir det begripligt, att Tegnér ser Napoleon i en annan dager omedelbart efter revolutionen i Sverige. Redan nu anar man de förhoppningar, som synas så nära sitt förverkligande, då Napoleon går mot Moskva, men som grusades på ryska landsvägar och i nationernas slag vid Leipzig. Förhållandet till Ryssland är nog mera avgörande för Tegnér's politiska ståndpunkt än något annat, men i den kombinationen äro såväl Karl Johan som Gustaf IV Adolf viktiga faktorer.

På ett ställe i nämnda studie (s. 99—100) konstateras, att Tegnér yttrar sig synnerligen »kort och man frestas att säga affärsmässigt» om fredsslutet i Fredrikshamn.² — Vidare jämföras med varandra den version av dikten *Sparrsköld*, som trycktes i *Lunds Weckoblad* d. 27 sept. 1809 (alltså omkr. fem veckor efter slaget vid Ratan) och den omarbetning, som Tegnér företog för *Smärre samlade dikter* 1828. De rader, man för jämförelsen kan anföra, äro följande:

Ur trycket 1809: töm den skummande pokal
än en gång för Nordens bästa,
innan Sverges gamla namn
skymfas äfven bland de döde,
innan ryktet om vårt öde
stiger ner i Walhalls famn.

Ur trycket 1828: O, hvem ville ej ha reglat
tidens portar efter sig — — —
innan än i Norden kändes
nesa, fastän nederlag,
innan Ratans skamfläck brändes
på vår ära in en dag?

I den senare versionen är Tegnér's adress onekligen tydlig och skärpan och bitterheten mot den svenska krigföringen lika stor som den, man är van att finna i breven till svärfadern från åren 1805—1809, den är blott än mera allvarsfylld.

¹ WERIN, a. a. s. 96.

² Han säger om fredens inträdande: »Det är godt, ehuru villkoren ej äro afundsvärda». Brev till CHR. MYHRMAN 21/9 1809.

Med anledning av de citerade ställena säger Werin: »i själva nederlagets och den ärelösa fredens ögonblick synes han [Tegnér] dock inte ha känt nesan så starkt som han tydligen gjorde senare. Brevet av den 21 september visar i varje fall detta.»¹

Men är det så säkert eller ens troligt, att Tegnér's *känslor* i detta fall verkligen *täckas* av hans *ord*? Nog ligger det nära till hands att söka en annan förklaring till hans knappa brevuttalande och till den försiktiga formuleringen i första versionen av *Sparrsköld*. Då måste man emellertid taga hänsyn till mera än en sida av den politiska situationen och framför allt åter fästa sig vid Tegnér's förhållande till Gustaf IV Adolf och hans regim. Hos den, som i årtal hänfullt klandrat den svenske enväldshärskaren, hans krigföring och hans politik och som med åtminstone vissa förhoppningar sett på marsrevolutionen och det nya statsskicket, måste den ömkliga utgången av norrlandsoperationerna mot Kamensky väcka en svidande bitterhet. Men är det tänkbart, att Tegnér omedelbart skulle *kunnat* framlägga sina verkliga känslor i tryck? Vore det inte att tilltro honom både för liten hänsyn till den prekära situationens krav och för mycken psykisk smidighet? Att några veckor efter aktionen vid Ratan öppet tala om den såsom en brännande skam och sålunda erkänna, att den nya regimen icke visade sig bättre lämpad att tillvarataga rikets militära intressen än den förhatlige och äntligen oskadliggjorde despoten, det skulle ha inneburit en mycket stor självövertvinnelse och tillika en viss omvärdering till Gustaf Adolfs förmån, vilken Tegnér säkerligen icke var beredd att så hastigt företa varken offentligen eller ens i sitt eget inre. — Men 1828 var situationen en annan. På så långt avstånd från 1809 års händelser, som skalden då befann sig, kunde han dela skuggorna mera rättvist. Och vid den tidpunkten finns ingen anledning för honom att leka kurra gömma med ord eller att hindra en intensiv, tillbakahållen smärta från att ge sig luft. — Samma skäl, som 1809 förmått Tegnér att undvika en allt för tydligt adresserad bitterhet över krigshändelserna efter Gustaf IV Adolfs fall, ha säkerligen också tvingat honom till tystnad inför en föga »avundsvärd» fred, sådan som den i Fredrikshamn.

Werins uppsats ger vid handen, att Tegnér under krigsperioden 1805—1809 hade stora bekymmer för sin ekonomi och tidvis även oro för en invasion i Skåne samt att han för den skull längtar

¹ A. a. s. 100.

efter freden, en längtan som ibland, på vanligt tagnerskt vis, tog sig explosionsartade uttryck. Men undersökningen tyckes mig icke bevisa, varken att Tegnér's känslor för Napoleon voro de samma under hela epoken eller att »Tegnér's allmänna åskådning i huvudsak» var »densamma 1808 — ja, ännu 1810, då 'Det eviga' publicerades — som den var 1806». (Det sistnämnda skall väl syfta på åskådningen i *Försonligheten*?)

I själva verket är det Bööks Tegnér-uppfattning, som författaren angriper. Något grundskott synes kan dock icke ha givit föregångaren, även om han modifierat dennes resultat. Bööks åskådning är påverkad av känsloläget under senaste världskrig, Werins är besläktad med vissa efterkrigsstämningar. Sanningen ligger väl någonstädes däremellan. Att Tegnér är konstitutiv hjältedyrkare, måste man nog fastslå. Han är olycklig, då franska revolutionen gör bankrutt och han, förståndsmässigt sett, icke länge får dyrka Napoleon som sin hjälte; han lider, och hans pina tar sig bl. a. uttryck i ett monomant och intensivt förhånande av tidens mest oheroiska figur, den despotiske narren Gustaf IV Adolf. Men under tiden förberedes hos honom, icke minst genom inflytande från den tyska idealismen, ett nytt slag av heroskult, vilken utlöses genom den för skalden utmärkande, ridderliga medkänslan med all olycka. Denna nya hänförelse riktar sig mot två skilda objekt: dels mot den orättfärdigt överfallne, som modigt offerar sig i kamp för sitt land, för dess frihet, fred och kultur; dels mot den store ensamme, som, vilka fel han än äger och vilka brott han än begått, dock är oändligt höjd över alla de fega och falska små maktinnehavare, som vilja trampa hans storhet i stoftet och utplåna den. Då Napoleon vänder sig mot Ryssland, framträder han dessutom såsom en kulturens förkämpe mot barbariet, och sålunda slås en brygga mellan de båda linjerna i skaldens hjältedyrkan. Nyorienteringen i Tegnér's herosuppfattning spåras, om än svagt, redan så tidigt som i *Det Eviga*, tillkommen troligast på senhösten 1806 eller möjligen i början av året 1807.